HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

להו אנא חזינא להו דמדייתי וכיון דמדייתי ודאי בלעי ואסירי מ"ט התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי [א]דופנו לעולם מ"ש מיין נסך דדרש להו מרימר כולהו מאני דקוניא שרי וכ"ת חמץ דאורייתא יין נסך דרבנן והא כל [ב]דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן ר"ע [ג]איקלע לגינזק בעו מיניה מתענין לשעות או אין מתענין לשעות לא הוה בידיה קנקנים של עובדי כוכבים אסורין או מותרין לא הוה בידיה [ד]במה שימש משה כל שבעת ימי המלואים לא הוה בידיה אתא שאל בי מדרשא אמרי [א]הלכתא מתענין לשעות ואם השלים מתפלל תפלת תענית [ב]והלכתא קנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חדש מותרין במה שימש משה שבעת ימי המלואים בחלוק לבן רב כהנא מתני בחלוק לבן שאין בו אימרא:

החרצנים והזגים של עובדי כוכבים וכו':

ת"ר החרצנים והזגים של עובדי כוכבים לחין אסורין יבשים מותרים הי נינהו לחין והי נינהו יבשין אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]לחין כל י"ב חדש יבשים לאחר י"ב חדש אתמר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ד]כשהן אסורין אסורין אפילו בהנאה כשהן מותרין מותרין אפילו באכילה א"ר זביד [ה]האי דורדיא דחמרא דארמאי בתר תריסר ירחי שתא שרי (א) אמר רב חביבא בריה דרבא [ו]הני גולפי בתר תריסר ירחי שתא שרי אמר רב חביבא [ה]הני

אבטא

דמדייתי. מזיעין דופניהם מבחוץ מחמת בליעותן: **התורה העידה.** דכתיב ישבר[ו] דאין לו טהרה אלא שבירה: **זה תשמישו בחמין.** לענין חמץ נשתמשו כל ימות השנה חמין ובלעי טפי: **לשעות.** כגון שקיבל עליו תענית משש שעות ולמעלה ומיהו לא טעם כלום מתחלה כל היום אבל לא לשם תענית נתכוין בראשונה: **לאחר שנים עשר חדש מותרין.** מיד בלי תיקון ואם רצה להשתמש קודם לכן ממלאן במים כדאמרן [לג.]: **משה.** לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב[ז] ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך והוא היה זר אלגן ועל פי הדבור שימש ולא הוזכרו[ח] בגדים: **אימרא.** שפה. יש אומר שלא יחשדוהו שגנב בה מתרומות המשכן ולאו מילתא שהרי כבר נגמרה המלאכה ובשעת עבודה מהיכן שקיל: **דורדיא.** שמרים:

אבטא

שאינו יוצא מידי דופנו לעולם. תימה נהדרינהו לכבשונות כדאמר פ' דם חטאת בזבחים (דף צו. ושם ד"ה אלא) גבי כלי חרס של מקדש ומשני לפי שאין עושין כבשונות בירושלים הא לאו הכי ע"י החזרה בכבשן יוצא ואור"ת דאין זה נחשב יוצא (ב) דאדרבה כלי אחר חשבינן ופנים חדשות באו לכאן וא"ת כיון דחשיב כלי אחר א"כ תנור וכירים יותץ דאמר רחמנא למה ליהדרינהו בכבשונות ואומר ר' שמשון משנ"ץ דודאי גבי קדרות של חרס דאין דרכן בהיסק כי מחזיר להו בכבשן שייך למימר אלו אחרים הם אבל תנור וכירים שאיסורן בא ע"י היסק אין יוצא בהחזרת אותן לכבשן (ג) ולא נקרא כלי אחר: **ר"ע איקלע לגינזק.** פרש"י בפרק קמא דתענית (דף יח:) דגרס מר עוקבא דחם ושלום שר"ע לא היה מסתפק ועוד כי היה לו לתלמוד להביאה בלשון ברייתא מיהו הא לא קשיא דהרבה מקומות מצינו שמזכיר מעשה בר"ע וכיוצא בו: **מתענין לשעות.** פ"ה כגון שקבל עליו תענית משש שעות ולמעלה אבל לא טעם כלום בו' שעות ראשונות אך לא לשם תענית נתכוין וכן משמע בפ"ק דתענית (דף יא:) על הך דמייתי התם דקאמר הא דאמרת מתענין לשעות הוא שלא טעם כלום כל אותו היום ופריך הא תענית מעליותא היא ומסיק לא צריכא דאימלך אימלוכי וי"ל דמיירי נמי שקבל עליו מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצי היום יהיה בתענית עד שתחשך דאי לא קבליה כלל הא אמר שמואל בפ"ק דתענית (דף יב.) כל תענית שלא קבל עליו מבעוד יום לא שמיה תענית ואי יתיב דמי למפוחא דמלי זיקא ואין לפרש דשמואל אמר למילתיה לענין תפלת תענית אבל לענין תענית אפי' (ד) אבל מ"מ עלתה לו תענית דהא בהא תליא כדמסיק הכא הלכה מתענין לשעות והמתענה מתפלל תפלת תענית א"כ איכא למימר דמיירי נמי בדלא קבלה מאתמול כדמשמע לשון אימלך אימלוכי והא דבעי שמואל קבלה היינו לכתחלה ואי יתיב דמי למפוחא היינו שאינו מקבל עליו שכר תענית אלא נקרא חוטא על שציער עצמו ומ"מ נדרו נדר ובירושלמי דנדרים פ' קונם מפרש מתענין לשעות שאם אכל עד חצי היום יכול הוא לגמור בדעתו להתענות עד הלילה ועלתה לו תענית דקאמר התם ממילתיה דר' יוחנן אמר מתענין לשעות דא"ר יוחנן הריני בתענית עד דנחסל פירקי עד שתשלם פרשתי ממילתיה דר' יונה אמרה מתענין לשעות דר' יונה הלך לצור ושמע דדמך [ט] בריה דרבי יוסי הגלילי אע"ג דאכל גובנא ושתה מיא אסקיה בצום כל ההוא יומא משמע דחשיב מתענין לשעות אע"פ שאכל אחרי כן או קודם והא דפריך בפ"ק דתענית (שם) אהא דקאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית מדרבי יוחנן דאמר אהא בתענית עד שאבא לביתי ולא קמשני היינו משום דמתענין לשעות דבלאו הכי משני שפיר דלאישתמוטי מבי נשיאה עבד ומה שאנו נוהגין להתענות עד צאת הכוכבים אע"ג דאמרי' בפ"ק דתענית כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית משמע דבשקיעת חמה סגי [י] והוא ה' מילין קודם צאת הכוכבים לא מחתינן נפשין לספיקא ועוד דשמא לשון שקעה ר"ל שקעה לגמרי ומיהו המתענה בערב שבת אע"ג דפסקינן בעירובין (דף מא:) הלכה מתענה ומשלים א"צ לדקדק להמתין עד צאת הכוכבים מעשה בא לפני ר"ת באחד שעשה הרבה תעניות ולא קבלם מאתמול ואר"ת כי לא הפסיד תעניותיו כי מאחר שהיה בדעתו להתענות היינו גמר בלבו והוי בכלל נדיב לב דאמר [כ] דגמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו והא דבעו שמואל ור' יוחנן קבלה היינו לכתחלה ועוד היה אור"ת כי אף לא גמר בלבו עד הלילה יכול להתענות ולהתפלל תפלת תענית ויצא ידי נדרו כאילו קבל מאתמול אך לא היה בידו ראייה ברורה על זה ומיהו מצוה מן המובחר לקבל מבעוד יום בתפלת המנחה ור"י היה רגיל כשהיה מתענה באחד בשבת לקבל תעניתו בשבת באלהי נצור: **במה שמש משה כל שבעת ימי המלואים.** פ"ה דמשה לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב לאהרן אחיך והוא היה זר אלגן וקשה למ"ד פרק טבול יום בזבחים (דף קא:) משה רבינו ע"ה כ"ג היה ונשתמש בכהונה גדולה מ' שנה ולפי זה היה צריך לשאול במה שמש כל מ' שנה ולא יוכל להשיב על זה בחלוק לבן שאין בו אימרא דלשון בכהונה גדולה משמע בח' בגדים ככ"ג וי"ל דשבעת ימי המלואים דוקא איבעיא (ה) שעדיין לא נתקדשו בגדי כהונה כדכתיב והזית על אהרן ועל בגדיו וגו' וה"ר יעקב מאורליינ"ש פירש דאפי' נתקדשו מ"מ כל ז' ימי המלואים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה ואין בגדי כהונה בבמה כדאמר בפ"ב דזבחים (דף קיט:) ואין להקשות הלא אין חטאת קרב בבמה וחטאת מלואים קרבה שם דמלינן למימר הוראת שעה היתה כמו שריפתה דלא מצינו חטאת יחיד נשרפת אלא זו: **שאין בו אימרא.** כמו על הגם ועל האימרה דפ' האורג (שבת דף קה.) והוא מן הבגד ופעמים שאינו מן הבגד כמו אימראות של ארגמן דנגעים ולפיכך לא היה בו אימרא לפי שבזה היה ניכר יותר חדש דבעינן שלא נשתמש בו הדיוט ולפיכך עשאוהו משונה משאר חלוקים והר"ר משה פירש שלא יאמרו א"כ כשישמש אהרן שנמצא מום במשה ולכך עשהו בלא אימרא שידעו הכל שלא היה דבר המתקיים מה שהיה משמש וי"מ אימרא כמו עמרא לפי שבגדי כהונה היו כלאים קאמר שזה לא היה כלאים: **החרצנים והזגין.** בנזיר פרק ג' מינים (דף לד:) פליגי תנאי איזה נקרא חרצן ואיזה נקרא זג אם הקליפה או הגרעינין והתרגום מוכיח כר' יוסי [ל] דאמר זג הוא הקליפה דמתרגמינן מחרצנים ועד זג מפורצנין ועד עיצורין והקליפה החיצונה הנסחטת היא שראויה לעצור והניח ר' יוסי סימן לדבר במשנה זוג ועינבל כי הזוג הוא מבחוץ והעינבל מקשקש בתוכו וכן פעמון מתרגמינן זגא שהפעמון הוא החיצון שהעינבל בתוכו וכן סתם התלמוד קורא הפנימי חרצן עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן (חולין דף פב:) והגרעינין הוא הזרע: **דורדיא דארמאי.** פי' שמרים של עובדי כוכבים הר"ר אפרים היה אומר כי מסברא שמרים שנתייבשו בתנור מועיל להם כמו המתנה די"ב חדש ומתוך כך התיר פת של עובדי כוכבים שנתמך בשמרי יין שנתייבשו בתנור ור"ת הקפיד עליו ואמר כי מה שמתיר התלמוד דורדיא לאחר י"ב חדש היינו לאחר שנתמדו במים כמו שרגילים העולם לעשות כדמוכח פרק המוכר פירות (ב"ב דף צו:) דקתני אחד שמרי יין כו' ומפרש רמא תלתא ואתא ד' כו' וכן פ' אלו עוברין (פסחים דף מג:) גבי תמד קאמר הא ברוקא הא בפורצני תמד שעושין משמרים קורא רוקא כי על שם השק שמשימין בו השמרים לתמדן נקרא כן כדאמרי' רווקי דארמאי וקודם שנתמדו השמרים נקראים בל' התלמוד שמרי' כי ההיא דפ' המפקיד (ב"מ דף מ:) דקאמר [מ] (הא) גולפי ושמריא ואחר שנתמדו נקראו דורדיא והנהו מיירי הכא להתירן לאחר י"ב חדשים דאיכא תרתי לטיבותא שכבר נתבטל טעמם במים וגם עבר עליהם י"ב חדש וכן פורצני נמי דשרי לאחר י"ב חדש הם החרצנים לאחר שנתמדו אבל שמרים שלא נתמדו אין שום דבר מועיל להתירן והעיסה שנתחמצה בהם קודם תמודם לעולם אסורה או בתוך י"ב חדש אף לאחר תמודם אסורים ואפי' באלף לא בטיל כיון דלטעמא עביד כדאמרינן (פסחים דף מד) [נ] הנח לשאור ותבלין דלטעמא עבידי ולא בטלי ואין להתיר וכתב ר"ת והמורה יורה כבן סורר ומורה ועלי יערה רוח הבורא ובתוספתא תניא שמרים שיבשו אסורים בהנאה:

אבטא

עין משפט נר מצוה

קח א מיי׳ פ״א מהל׳ תעניות הלכה יג סמג עשין ג טור ש״ע א״ח סימן תקסב סעי׳ י:

קט ב מיי׳ פי״א מהל׳ מאכלות אסורות הלכה טו סמג לאוין קמח טוש״ע י״ד סי׳ קלה סעי׳ טז:

קי ג ד ה מיי׳ שם הלכה יד סמג שם טוש״ע י״ד סי׳ קכג סעיף יד:

קיא ו מיי׳ שם הלכה טו סמג שם טוש״ע י״ד סי׳ קלה סעיף טז:

◆

רבינו חננאל

דכיון דמדייתי בלעי. והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם. ומקשינן מאי שנא מיין נסך דדריש מרימר קוניא בין אוכמי בין חיורי בין ירוקי שרו. וכי תימא חמץ בפסח דאורייתא יין נסך מדרבנן והא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא [תקון] אלא יין נסך תשמישו בצונן וסגי ליה בשכשוך: ר׳ עקיבא שאל כו׳ ואסיקנא הלכתא מתענין לשעות. כבר פירשנו במסכת תענית: וקנקנים של עובדי כוכבים לאחר י״ב חודש מותרין בקנקנים מזופפתין שנשרה זיפתן. ואחרי כן נשתמש בהן עובד כוכבים ביין דפי׳ בתלמוד א״י א) אמרו חכמים על ידי זפת הן בולעות. ושאינן מזופפתין ממלאן מים. ומערן שלשה ימים כו׳: ושימש משה רבינו בז׳ ימי המלואים בחלוק שאין עליו אימרא. פי׳ אימרא אל עלם: ירושלמי הורה ר׳ ירמיה באלין פתרייא רברבייא ממלאן מים ומערן מעת לעת ג׳ ימים ושרו. בתורת קנקנים של חרש שאינן מזופפות: ארמאי איתבר זיקיה וקיבליה ישראל לחמריה דידיה ואמרו רבנן ממלאהו (יין) מים ומערה מעת לעת ג׳ ימים ומותר. ר׳ ייסא אזל לצור חמא יתהון זפתין עובדי כוכבים זיקין זעירין וישראל זבנין להון ואסר להון. וכן ר׳ יצחק ור׳ מני אסרין: החרצנים והזגין של עובדי כוכבים אסורין [ואיסורן] איסור הנאה דברי ר׳ מאיר. וחכ״א לחים אסורין יבשים מותרין. ומפרש לחין בתוך י״ב חדש. יבשין לאחר י״ב חדש. אמר ר׳ יוחנן כשהן אסורין בתוך י״ב חודש אפי׳ בהנאה אסורין. לאחר י״ב חדש אפי׳ באכילה מותרין. א״ר זביד דורדי׳ דעובדי כוכבים בתר י״ב ירחי שתא שרי. וכן

א) בירושלמי לפנינו כאן בהלכה ד׳ איתא דר״ע היה רוצה ללמוד כן בק״ו דמה אם אינן זפותות מותרין בשנתקלפה זיפתן לא כ״ש אבל כשבא אצל חביריו אמרו דע״י זפת הן בולעות וצ״ע.

מסורת הש"ס

א) [בפסחים ל: איתא דופיו וכן בפרש״י ותוס׳ דהתם וכן העתיקו תוס׳ בזבחים צו. ד״ה אלא], ב) [פסחים ל: וש״נ], ג) תענית יא: ע״ש, ד) [עי׳ תוס׳ חגיגה ו: ד״ה מאי כ״מ ותוס׳ סנהדרין טו: ד״ה שור סיני], ה) הא׳ יעב״ץ, ו) [ויקרא ו], ז) [שמות כח], ח) בס״א נוסף: בו, ט) בירושלמי מ״ק פ׳ א״מ (ה״ז) הגי׳ בנו של ר׳ אבהו וריה״ג בודאי ט״ס עי׳ בסה״ד, י) [וע״ע תוס׳ מנחות כ: ד״ה נפסל], כ) [שבועות כו:], ל) [בנזיר לט. אמר רב יוסף כמאן מתרגם מפורצנין ועד עצירין כר׳ יוסי], מ) [צ״ל האיכא], נ) [לא נמצא שם רק בחולין ו. איתא שאני שאור ותבלין דלטעמא עבידי וכן בביצה לח: ע״ש],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ (אמר רב חביבא בריה דרבא הני גולפי וכו׳ שרי) תא״מ ונ״ב בתוס׳ בד״ה אבטא משמע דל״ג להך מימרא והרא״ש לא הביאה משמע נמי דלא גרסי׳ לה: (ב) תוס׳ ד״ה שאינו יוצא וכו׳ ואור״ת דאין זה נחשב יוצא מידי דופנו דכלי אחר חשבינן כצ״ל ותיבת דאדרבה נמחק: (ג) בא״ד ולא נקרא כלי אחר. נ״ב פי׳ אפי׳ לענין איסור לא חשיב כלי אחר וכל שכן לענין טומאה וכ״כ התוס׳ בפ׳ כל שעה סוף דף ל אבל בפרק דם חטאת משמע דס״ל דוקא היסק פנימי אין מועיל לתנור אבל אם היה מסיקו בפנים ובחוץ כעין תחלת עשייתו כשהיוצר עושהו נותנו בכבשן אפשר שזה היה מועיל וע״ש בד״ה אלא קדירות בדף לו: (ד) ד״ה מתענין וכו׳ אבל לענין תענית אפי׳ לא קבל מ״מ עלתה לו: (ה) ד״ה במה וכו׳ איבעיא להו שעדיין:

◆

מוסף רש"י

דמידייתי. פולטין המשקין מדופנן החיצון, ובלע״ז טרשטדט״ש, וכיון דמדייתי ודאי בלעי והואיל ובלעי שוב אינן פולטין, שהתורה העידה על כלי חרס שכיון שבלע אינו יוצא מידי דפיו לעולם, שהרי בכלי עץ ומתכות כתב לך ישטף, תעבירו באש, ומורק ושוטף, אבל בכלי חרס ישבר (פסחים ל:).